

FENYŐ NOÉMI

fenyonoemi@gmail.com
hallgató (SZTE BTK)

Jelképek és szimbólumok a rózsák háborújában

— *Symbols and Emblems in the War of Roses* —

ABSTRACT The war, that was raging in England between 1455 and 1485, is collectively known as the Wars of the Roses. It was named after the emblem of the two opposing dynasty: the white rose of York, and the red one of the Lancasters. But in fact, these symbols were not used by them, the term “Wars of the Roses” was invented later. However, many other emblem can be seen on both sides: for example, they used animals (real and also fictitious ones), plants, heavenly bodies, or even simple objects as symbols.

This study presents some symbols that were actually used at this time, and tries to explain their meaning: why did the aristocratic families choose them? On the topic, many questions arise such as: What was Earl of Warwick, the “Kingmaker’s” symbol and what did it mean? How could a misunderstood symbol cause trouble on the battlefield? How could the Tudors dump on Richard III in their propaganda by using his emblem? With which symbols Henry VII tried to legitimize his power? Among other things, the study gives answers to these questions.

KEYWORDS symbol, Lancaster, York, Wars of the Roses, Richard III, Henry VII

DOI 10.14232/belv.2016.4.8   <https://doi.org/10.14232/belv.2016.4.8>

Cikkre való hivatkozás / How to cite this article: Fenyő Noémi (2016): Jelképek és szimbólumok a rózsák háborújában. *Belvedere Meridionale* 28. évf. 4. sz. 108–114. pp

ISSN 1419-0222 (print)

ISSN 2064-5929 (online, pdf)

(Creative Commons) Nevezd meg! – Így add tovább! 4.0 (CC BY-SA 4.0)

(Creative Commons) Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0)

www.belvedere-meridionale.hu

A középkori Nyugat-Európa társadalmainak egyik legfontosabb alapegysége a család volt. Noha elsősorban az uralkodónak és a pápának tartoztak hűséggel, ezután mindenki saját rokonsága boldogulásáért dolgozott. A cél az volt, hogy minél magasabb társadalmi pozícióba kerüljenek. Ennek egyik jele az volt, hogy saját családi jelképet birtokolhattak. Angliában a nemesség joga volt a címertartás. A címer a XII. században alakult ki, mint a csatákban használt megkülönböztető jel. Később a viselő címét és rangját jelképezte. A rajta lévő ábra kinézetét szigorú előírások szabályozták, az ezzel foglalkozó tudományágat pedig heraldikának nevezzük. A

pajzs a címer legrégebbi és legfontosabb eleme, a címersisak és a pajzstartók XIV. századi járulékok. A címerben olyan állatok, növények, ábrák, színek találhatók, amelyek valamilyen szimbolika alapján jellemzőek a családra: nyilvánvalóan szerettek volna minél hősiesebb tartalmat kötni magukhoz. Uthalhattak a viselő társadalmi helyzetére is (házas ember, hajadon, elsőszülött fiú stb.).¹ A királynak és a főuraknak is voltak jelképeik. Ők saját embereikre is szimbólumaikkal díszített egyenruhát, libériát adtak: ezzel is jelezve, hogy az illető mely családot szolgálja. Ezekből a jelképekből fogok most néhányat bemutatni, előtte azonban szükségesnek tartom röviden ismertetni a vizsgált korszaknak, a rózsák háborújának főszereplőit, akiknek szimbólumairól tanulmányom szól.

A harcok két ellenséges dinasztia, az uralmon lévő *Lancaster* és a trónkövetelő *York* között zajlottak. A háború kezdetekor trónon lévő *VI. Henrik* (1422–1461, 1470–1471) felesége

Richard, York hercege a ludlowi St. Laurence-templom üvegablakán

a francia származású *Anjou Margit*, fiúk pedig *Edward*, a walesi herceg. Az ellenük támadó *Richárd*, *York hercegéből* még nem lett király, két fiából viszont igen: *IV. Edward* (1461–1470, 1471–1483) és *III. Richárd* (1483–1485). Egyik legfontosabb szövetségesük *Richard Neville, Warwick grófja* volt: ő azonban *Edward* uralkodása alatt a Yorkok ellen fordult, és két lázadást is kirobantott, fél évre pedig visszaszerezte *Henrik*nek a trónt. *III. Richárdot* végül *Tudor Henrik* győzte le 1485-ben *Bosworthnál*. Ő édesanyja családja, a *Beaufortok* nyomán követelte a trónt, akik *III. Edward* leszármazottai voltak.

A dinasztia és az arisztokrata családok egymással rivalizáló tagjai valamilyen csodás, legendás dologból eredeztették jelképeiket. Ezekből a legérdekesebb *IV. Edward* volt (ekkor még *March grófja*), aki az 1461. februári, *Mortimer's Cross*nál vívott csatánál próbálta legitimizálni hatalmát. A történet szerint ekkor valamilyen természeti jelenség miatt három Nap jelent meg az égen. Rögtön elhíresztelte, hogy ez őt és két életben maradt fiútestvérét, *George*-ot és *Richárdot* szimbolizálja, az ő oldalukra állt a természet. A csatát megnyerte, jelképének pedig a Napot választotta.² Ez az összes civilizációban a születés vagy újjászületés jelképe, a világságé, mely ellentétbe állítható a sötétséggel. *Edward* ezzel is utalhatott arra, hogy „új Nap kelt fel”: tehát a *Lancasterek* „éjszakája” után felkelt *York* dicsőséges „napja”, ami egy új korszakot jelöl. Erre utalnak *Shakespeare III. Richárdjának* kezdő sorai is: „York napsütése rosszkedvünk telét / Tündöklő nyárrá változ-

¹ FONTANA 1995. 71.

² GILLINGHAM 1985. 159.

tatta át.”³ Nem egyedülálló, hogy egy uralkodó ezt választja jelképének, többen egyenesen a Naptól származtatták magukat: a perui inkák, az egyiptomi fáraók, vagy a japán császárok.⁴

A libériáknak a csatákban is fontos szerepe volt, hisz onnan tudták, ki az ellenség. Gond adódhatott viszont abból, ha két egyenruha hasonlított. Ez volt a probléma az 1471-es barneti csatában, ahol *Oxford grófjának* emberein sugaras csillag volt, ami könnyen összekeverhető *Edward* jelével. Ő viszont az ellenséges *Richard Neville, Warwick gróf* mellett harcolt. A katonák látását a köd is nehezítette, így tévedésből saját szövetségesei támadtak rá *Oxford* seregére, akit a királynak hittek. Árulást kiáltottak, a gróf embereivel elmenekült, szövetségese, *Warwick* pedig elveszítette a csatát.⁵

*Richard Nevill*nek több jelképéről is fennmaradtak utalások. Az egyik, *Shakespeare*-t idézve egy „Csomós ducán lángolt mérgező medve” volt.⁶ Ez az állat az, mely értékelését tekintve az egyik legnagyobb változáson esett át a történelem folyamán. *Hellászban Artemisz* segítője. Ő változtatta medvévé *Kalliszto* nimfát, akire rátámadt saját fia, *Arkasz*: *Zeus* ekkor a Nagymedve és Kismedve csillagképeké változtatta őket. Az északi civilizációkban *Odin*hoz és *Thor*hoz kötődött, és medve az emblémája a legvitézebb skandináv harcosoknak. Az erőt és férfiaságot megtestesítő állat a germán mitológia és számtalan legenda hőse volt, a pogány ünnepek főszereplője, téli álma alatt pedig bizonyára a túlvilágon tartózkodik: tavaszi ébredése az élet visszatérését jelenti. A hősies medve képével a középkorban az egyház számolt le, hisz az állat az északiak pogányságához kötődött. Otromba, esetlen, buta, és neveltségese állat lett belőle, akit szájkosárral mutogattak a vásári medvetáncolatok.⁷ *Warwick*

mégis ezt választotta egyik jelképének. A leláncolt, őrző medve nyilvánvalóan az elfojtott indulatokat, az erőt jelzi, tehát ő inkább az ókori jelentéshez nyúlt vissza emblémája kiválasztásánál. Mivel a jelképek valamilyen szinten kapcsolódnak tulajdonosaikhoz, a gróf utalhatott arra, hogy nem jó ujjat húzni vele: most ugyan más került fölénybe, de fordulhat a kocka.

Másik jelképe egy bütykös bot: érdekes megfigyelni, hogy ez a szimbóluma is nagy hatalmat képviselt. A bot a lelki, társadalmi, intellektuális fölény jelképe, melyet a nomád népeknél a törzsfőnök hordozott, az ókori *Egyiptomban* pedig a hatalom szimbóluma volt (hieroglifa alakja például vezetést jelent). Ez az emblémája a marsalloknak is, akik vaskezéssel irányítják embereiket, illetve a pápának. A katolikus egyház fő pásztorbotja, a ferula keresztben végződik, utalva arra, hogy Jézus segítségével irányít. Fontos megemlíteni *Mózes*t, aki botjával vizet fakasztott a kősziklából: tehát ez egyfajta termékenység szimbólum is.⁸ Fennmaradt egy történet, mely szerint a grófnak meggyűlt a baja ezzel a jelképpel. Az eset 1460 decemberében, a *wakefieldi* csata előtt történt, mikor ő és szövetségese, *Yorki Richárd* a *sandali* várban időzött, *Andrew Trollope* pedig beküldte az ellenséges *Somerset* hercegének négyszáz emberét, *Warwick* bütykös botos mezében: a jelvényekkel tehát könnyű volt visszaélni.⁹

Yorki Richárdot tekintve érdekes forrás a *ludlowi St. Laurence templom* festett üvegablaka, ami őt ábrázolja, ruháján sok szimbólummal, amint térdelve imádkozik. Az első szembeötlő dolog mindenképpen a fején lévő korona: noha sosem lett belőle király, hiába igényelte a trónt, csak fiának sikerült megszereznie azt. Öltözékén két motívum váltakozik: egyik az *Anjou lilium*, másik az oroszlán. Ez a fenevad az állatok és a zoológiai jelképrendszer királya. Az ókorban *Gilgames*, *Heraklész* és *Sámson* pusztá kézzel fojtották meg őket: az

³ SHAKESPEARE: *III. Richárd*. Ford: Vas István. Első felvonás, első szín.

⁴ JANKOVICS 1997. 201–204.

⁵ GILLINGHAM 1985. 57–58.

⁶ SHAKESPEARE: *VI. Henrik*. II. rész. Ötödik felvonás, első szín.

⁷ GARDON et al. 2009. 382–383.

⁸ GARDON et al. 2009. 79–80.

⁹ GILLINGHAM 1985. 156.

állat az iszonyú erőt testesítette meg. De az alázat és az igaz hit is legyőzheti, ahogy azt a bibliai *Dániel* példája is mutatja. Érdekes *Szent Jeromos* története is, aki mellé hálásan odaszegődött az állat, miután a férfi kihúzta lábából a tüskét, de állatmesékben is gyakori, hogy egy kevésbé erős lényhez csapódik védelmezőként, miután az segített rajta. Őrzi a kapukat és a trónusokat, zászlókon, pénzekon kortól függetlenül a királyt, a lovagot, vagy az oltalmazó államot jelenti. Mindig is királyi jelkép volt, például a fáraók is gyakran hasonlították magukat hozzá. A kereszténység hajnalán Krisztusnak, „*Júda oroszlánjának*” az emblémája lett: ebben a minőségében kereszt formájú dicsfény övezi, és néha pergamentekercset vagy könyvet tart a kezében, ami bírói és uralkodói szerepkörét jelzi. *Szent Márknak*, *Velence* védőszentjének is szárnyas oroszlán a jelképe. Ugyanakkor azonban utalhat a Sátánra, az Antikrisztusra is. *Szent Péter* így ír róla első levelében: „Ellenségetek, a sátán, ordító oroszlán módjára ott kószál mindenütt, és keresi, kit nyeljen el.”¹⁰ Címertanban a XII. századtól nyilvánvalóan kizorítja a medvét az állatok királyának trónjáról.¹¹ Egy herceg mennyire jogosan viselhetette ezt a nagyon is királyi jelképet? *Yorki Richárd* egyenes ági leszármazottja volt *III. Edward*nak, ráadásul egy idő után trónkövetelőként lépett fel, így talán ezzel is jelezni akarta, hogy joga van a királyságra. Viszont a templom ablakán lévő kép nyilvánvalóan később keletkezhetett, a herceg halála után. Fiai, *IV. Edward* és *III. Richárd*, vagy a nekik kedveskedni szándékozó emberek ruházhatták fel ilyen egyértelműen királyi jelképekkel, mint az oroszlán és a korona, ami igazából csak utódait illette meg.

A százéves háborúban békére törekedő *VI. Henrik* francia lányt vett feleségül, *Anjou Margitot*. Mint ahogy az lenni szokott, az aszszony magával vitte saját jelképeit férje udvarába, így számos képen megfigyelhető a hagyományos francia szimbólum, a lilium. Angol

ábrázolásokon azonban nem csak a királynéra utalhatott: az esküvő idején (1445) még dúlt a százéves háború, melyben az angol uralkodók harcoltak a francia koronáért, sőt, francia királynak is hívták magukat, így a szimbólum használatára is igényt tartottak. A liliumot még *Klodvig*, az első frank király választotta jelképének, de hivatalossá csak a *Capeting* uralkodók alatt vált. 1285-ben *III. Fülöp* király háromra csökkentette a szirmok számát, utalva a Szentháromságra. 1687-ben rendelet tartotta fenn az uralkodóknak az égszínkek alapon aranyliliumot, megtiltva, hogy alattvalók is használhassák. A királyságban viszont a gyalázatot is jelentette: az elítéltekre liliumos szegyenbélyeget sütöttek. A jelkép a Francia Királyság bukásáig, 1830-ig fennmaradt. A virág a keresztény művészetben is gyakran előfordult: az angyali üdvözlés képein például *Gábel arkangyal* gyakran tart kezében liliumot. A szimbólum egyébként kétféle és ellentétes jelentést hordoz: az érzékiséget, de a szüzességet és keresztény tisztaságot is hozzá kötik.¹²

VI. Henrik fia, az 1453-ban született *Edward walesi herceg* is már nagyon fiatalon rendelkezett saját szimbólumokkal, amiket nagyrészt anyja, *Anjou Margit* harciasságának köszönhetett, aki rendíthetetlenül küzdött fia jogaiért. 1459-ben a fehér hattyút választotta jelképének, katonái libériájára is ezt rakatta.¹³ Ebben az állatban kettősség figyelhető meg, több szempontból is. A fehér hattyú a szépség és a költészet, míg a fekete a halál jelképe. Ráadásul egyszerre hím és nőstény. A görög mitológiában többször feltűnik, mint *Apollón* madara, valamint *Zeusz* ebben az alakban csábította el *Lédát*.¹⁴ Egyben az élet madara, az emberi lélek jelképe, Platónnál pedig a haláluk előtt legszebb éneküket eléneklő hattyúk dala a halhatatlanságtudat, a boldogan vállalt halál örömeinek kifejezője.¹⁵ Ez az állat a tisztaságot

¹⁰ Péter első levele 5.8. Biblia, 1992. 1392.

¹¹ GARDON et al. 2009. 438–440.

¹² GARDON et al. 2009. 361–363.

¹³ TUCK 1985. 312.

¹⁴ GARDON et al. 2009. 220.

¹⁵ PÁL-ÚJVÁRI 1997. 193.

is szimbolizálta: ellentétbe állítva itt a herceg gyermeki ártatlanságát a lázadó Yorkkal.

Egy másik madár is a walesi herceghez köthető, későbbi időpontból. 1471-ben, mikor IV. Edward visszatért Burgundiából a trónjért, hogy megnyerje és megnyugtassa a népet, azt híresztelte, hogy csak jogos örökségéért, a hercegségért jött, nem a koronáért. Megtévésztéséhez az is hozzátartozott, hogy Henriket éltette, ráadásul fia jelvényét, egy struccotlat is magára tűzött.¹⁶ Érdekes választás volt pont ez az állat, hisz falánknak, lustának és gyávának tartották, aki veszélyhelyzetben fejét a homokra fekteti, így próbálva elbújni.¹⁷ Egyben a csalók és a szimulánsok szimbóluma, mivel szárnyait ugyan mozgatja, de repülni már nem tud. Ez nem tűnik egy herceghez illő jelképnek, azonban vannak pozitív jelentései is: az Istenben bízó embert is jelképezi, hiszen költéskor a Napra bízta tojásait. Egyben Krisztus-szimbólum is lehet, ugyanis a hagyomány szerint úgy szabadítja ki a homokba temetett tojásaiból kikelő fiókáit, mint ahogy a Megváltó is teszi a lelkekkel azok feltámadásakor. A struccnak magyar vonatkozásai is vannak a heraldikában: Anjou királyaink, Károly Róbert és Nagy Lajos sisakdíszén is szerepel a patkót harapó strucc.¹⁸ A walesi herceg esetében nyilvánvalóan a pozitív tartalmak kerültek előtérbe, nem a lustaság és a gyávaság.

III. Richárd jele a vadkan volt.¹⁹ Szimbolikájának történetét tekintve ez az állat sok hasonlóságot mutat a medvével: a kereszténység megerősödésének következtében az ő jelentése is degradálódik. A kelta és északi hagyományokban a magányosan élő vadkan az erőt és a bátorságot jelzi: ez is mutatja, hogy nem azonos a disznóval. Az ókori görögöknél és rómaiaknál nagy presztízs övezte a vadkan-

adászatot, hisz veszélyes volt. Heraklésznak tizenkét munkája egyikeként szintén meg kellett ölnie egyet. A keresztények csak negatív tulajdonságait őrizték meg: az ördöghöz társították a fékezhetetlenül indulatos, magának való, vérengző és pusztító állatot.²⁰ Érthető, hogy a hadvezetéssel foglalkozó Richárd (ekkor még Gloucester hercege) egy ilyen erős jelképet választott magának. Viszont később a Tudor propagandában ezt is ellene tudták fordítani: a vadkan ördögi jelentését helyezték előtérbe, ezzel is alátámasztva, hogy az utolsó York-házi király egy szörnyeteg volt.

VII. Henrik anyai rokonságának, Beaufortoknak a csapórács volt az emblémája, ami talán a champagne-i Beaufort-várat szimbolizálta, ahol John of Gaunt szeretője világra hozta Margaret nagyapját. Ezt később VII. Henrik Tudor jelképpé tette, a Westminster-apátságban is csapórácsokból álló sordísszel ékesítették kápolnáját, és sok más helyen is előfordult, mint a Tudor-dinasztia szimbóluma.²¹

A Beaufortok másik jelképe a szürkésbarna tehén volt.²² Ez a táplálékot adó állat a teremtés kozmikus jelképe, a boldogság megtestesítője. Indiában és Egyiptomban szent állatnak tartják, melyet ívelt szarva miatt a Holddal, teje miatt a Tejútal kapcsolnak össze. Görögországban részt vettek a körmenetekben, nyakukban virágkoszorúval. Tehénnek szokták ábrázolni Hathort, a szerelem és az öröm egyiptomi istennőjét, mely napkorongot hordoz szarvai közt. Őt úgy is lehet látni domborműveken, amint a fáraót szoptatja.²³ Az istennők közül nem csak Hathor kapcsolódott az állathoz: Hérát a „tehén szemű” jelzővel szokták emlegetni.²⁴ Ez az anyaság jelkép mondhatni igencsak illik a családhoz. A Beaufortok III. Edward harmadik fiától, John of Gaunt-tól és szeretőjétől, Katherine Swynfordtól származnak. Az asszonyt később feleségül vette,

¹⁶ Edward IV returns to England and wins the battle of Barnet, 1471. In *English Historical Documents IV. 1327–1485*. Routledge, London, 1996. 308.

¹⁷ GARDON et al. 2009. 512–513.

¹⁸ PÁL-ÚJVÁRI 1997. 413.

¹⁹ Shakespeare: *III. Richárd*. Harmadik felvonás, második szín.

²⁰ GARDON et al. 2009. 616–617.

²¹ GRIFFITHS–THOMAS 2007. 160.

²² GRIFFITHS – THOMAS 2007. 162.

²³ GARDON et al. 2009. 569.

²⁴ JANKOVICS 1997. 119–120.

gyermeküket pedig törvényesíttette, de kikötötték, hogy a trónt nem örökölhetik (később VII. Henrik mégis ezen az alapon foglalta el a trónt). A tehén nyilvánvalóan *Katherine*-re utal: a *Beaufort*-család anyjára.²⁵

Bosworthnál *Henrik* egyik zászlóján a százszok fölött aratott brit győzelmet jelképező fehér sárkány mintájára vörös sárkány szerepelt a hagyományos zöld-fehér walesi háttér előtt, hisz a *Tudor* család innen származott. Ez a mitikus állat Nyugaton negatív jelkép, a gonoszság egyik megtestesülése, Keleten, például Kínában viszont az éber őr szerepét ruházzák rá. Mint minden őr, ádáz és legyőzhetetlen, vastag bőrét nem fogja kard, kivéve, ha azt egy természetfölötti erővel megáldott hős forgatja. Tátongó szájából tüzet okád. Sok kultúrában előfordul: *Iaszón* az Aranygyapjút, *Heraklész* pedig a *Heszperiszek* aranyalmait keresve győzi le, a germán mitológiában *Siegfried*, a keresztény legendákban pedig *Szent György* tűnik ki sárkányöléssel. Később *Antiochiai Szent Margitot* is ábrázolják úgy, hogy lábbal tiporja a gonosznak eme megtestesítőjét. A sárkány fontos szerepet játszik az alkímiában is. A walesiek jelképe egy monda alapján lett: az *Arthur* királyt és a kelták országát jelképező vörös sárkány harcolt egy idegen népet jelképező fehérrel. Ha mindkettőt elásná *Oxfordban*, *Britannia* közepén, soha nem érné baj a sziget lakosait.²⁶ A bosworthi csata után a másik *Beaufort*-emlékmát, a szürkésbarna tehenet ábrázoló lobogóval együtt nagy pompával ezt is *Londonba*, a *Szent Pál-székesegyház* északi kapujához vitték. Ettől kezdve a *Tudorok* királyi címerét az egyik oldalról vörös sárkány tartotta. A jelkép megjelenik a *cambridge-i King's College* festett üvegein, amelyet VII. *Henrik* szentként tisztelt nagybátyja tiszteletére fejezett be, valamint *Henrik* sírján, amelyet *Torrigiano* 1513-ban fejezett be.²⁷

A hagyomány szerint a legelterjedtebb szimbólum azonban mégis a rózsza volt, amiről

a háború a nevét is kapta. Általános vélekedés szerint „a *Yorkok* jele a fehér, míg a *Lancastereké* a vörös rózsza volt”. *Morton* könyvében például csak „a Fehér rózsza-Vörös rózsza harca”-nak hívja a háborút.²⁸ A fehér rózsza viszont csak egy szimbólum a sokból, mely a XVI. században lett jelentős. Azt mindenesetre tudjuk, hogy *Shakespeare VI. Henrik* című drámájában már nagy hangsúlyt fektet rá: az egyik jelenetben a főurak egy kertben rózsákat tépnek, ezzel mutatva, melyik párton állnak – ő tehát már tudatosan emeli be művébe ezt a valódinak hitt jelképet.²⁹ Így a rózsák háborúja is későbbi terminus, *Sir Walter Scott* használta először az *Anne of Geierstein*³⁰ című művében.³¹ Nem volt határozottan egyértelmű, hogy a *Lancasterek* jelképe a vörös rózsza, és a *Yorkok* is csak egy jelképként használták a fehéret a sok közül, nem volt kiemelkedő szerepe. Az azonban már bizonyos, hogy VII. *Henrik* házassága *Yorki Erzsébet*tal és trónra lépése összeolvasztotta a két szimbólumot, ezzel is mutatva, hogy a viszályok véget értek, az új dinasztia elhozta a békét.³² A vörös rózsza a bosworthi csata után lett népszerűvé, mint a *Lancaster*-ház szimbóluma, ami érthető, hisz remekül szembe lehetett állítani a *Yorkok* fehér rózsájával, de mégis inkább a kettő ötvözetét használták: a *Tudor*-rózsza külseje vörös, a belseje pedig fehér.³³ Érdekes, ahogy *Vickers* közelíti meg a dolgot könyvében: szerinte a vörös rózsza a százéves háború miatt lett *Lancaster* jelkép, a színe pedig a sok vért szimbolizálja, amit hasztalanul hullattak az angolok az elveszett földekért. Hazatérve a katonák fosztogatásban éltek ki magukat, így otthon is vér tapadt kezükhöz. A vörös mutatja, hogy a *Lancaster* kormányzat bűne a sok túlkapas, mert nem tudott munkát adni a

²⁸ MORTON 1950. 150–156.

²⁹ SHAKESPEARE: VI. *Henrik*. I. rész. Második felvétel, negyedik szín.

³⁰ SCOTT 1910.

³¹ BENNETT, MICHAEL J.: Wars of the Roses. In *Medieval England. An Encyclopedia*. 774.

³² GOODMAN 1991. 3.

³³ GRIFFITHS–THOMAS 2007. 159.

²⁵ BALDWIN–GREGORY–JONES 2012. 225–297.

²⁶ GARDON et al. 2009. 502–504.

²⁷ GRIFFITHS–THOMAS 2007. 162.

katonáknak, akiket végül nemes urak fogadtak szolgálataikba.³⁴ A rózsákat tekintve érdemes megvizsgálni a színek szimbolikáját. A vörös az életerőt jelképezi, a testet életető energiát, az erekben keringő vért. Az ókorban Marsnak, a háború istenének, és Jupiter főistennek is a színe. Szimbolizálja a férfiaságot és az aktivitást is. Kínában a vörös szerencsét hoz, a keresztények számára viszont Krisztus szenvedéseit jelenti. A fehér ezzel szemben a tisztaságot, a szüzességet, a tökéletességet jelképezi, bár utal a halál kapujára is. Keleten a gyász jele. Látható tehát, hogy a két ellenséges családnak olyan színeket is választottak, amelyek jelentésükben szintén nagyon eltérnek.³⁵

Látható tehát, hogy minden család gondosan megválasztotta jelképét, ügyelve a jelentésükre. E rövid összeállítás alapján legelterjedtebbnek talán az állatszimbólumok tűnnek, melyek valamilyen kedvező tulajdonság, szimbólum miatt kerülhettek be a család címerébe, így próbálván azonosulni velük. Állatszimbólumok közül megvizsgáltuk Warwick medvéjét, Yorki Richárd oroszlánját, a walesi herceg hattyúját és struccotollát, III. Richárd vadkanját, a Beaufortok tehenét, és a Tudorok sárkányát: mindegyik valamilyen dicsőséges tulajdonság miatt került a családokhoz. A növényi jelképekből a legfontosabbak a francia lilium, valamint rózsza volt. Tárgyi szimbólumokból Warwick bütökös botját és a Beaufortok csapóracsát említettük. A korban a csillagászati jelképek sem maradhattak el: mint IV. Edward király Napja, vagy Oxford grófjának csillaga. A rózsák esetében láttuk, hogy a színeknek is megvolt a maguk jelentése. A saját címer, rajta a választott jelképekkel tehát kiválóan jelezte birtokosának tulajdonságait, vagy társadalmi helyzetét. *

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BALDWIN, DAVID – GREGORY, PHILIPPA – JONES, MICHAEL (2012): *Asszonyok a rózsák háborújában*. Budapest, Új Palatinus Könyvesház Kft.
- Biblia *Öszösvetségi és Újszösvetségi Szentírás*. (1992⁷):
- ³⁴ VICKERS 1950. 438–439.
- ³⁵ FONTANA 1995. 66–67.
- Ford: Dr. Gál Ferenc, Dr. Gál József, Dr. Gyürki László, Dr. Kosztolányi István, Dr. Rosta Ferenc, Dr. Szénási Sándor, Dr. Turjányi Béla. Budapest, Szent István Társulat az Apostoli Szeztészék Könyvkiadója.
- English Historical Documents IV. 1327–1485* (1996). Eb. by David C. Douglas. Routledge, London.
- FONTANA, DAVID (1995): *A szimbólumok titkos világa*. Jelképek, jelképrendszerek és jelentéseik. Ford: Bors Katalin Lída. Budapest, Tericum Kiadó.
- GARDON, JEAN – GARDIN, NANON – KLEIN, OLIVIER – OLORENSHAW, ROBERT (2009): *Szimbólumok lexikona*. Szerk: Michel Guillemot, Bethsabée Blumel. Ford: Sóvágó Katalin. Budapest, Saxum.
- GILLINGHAM, JOHN (1985): *A rózsák háborúja*. Ford: Pálvolgyi Endre. Budapest, Kossuth Könyvkiadó.
- GOODMAN, ANTHONY (1991): *The wars of the roses*. Military activity and English society, 1452–1497. Padstow, T. J. Press LTD.
- GRIFFITH, RALPH A. – THOMAS, ROGER (2007): *Hogyan lett nagygy a Tudor dinasztia?* Ford: Halász Enikő. Debrecen, Hajja és Fiai Könyvkiadó Kft.
- JANKOVICS MARCELL (1997): *Jelkép-kalendárium*. Debrecen, Csokonai Kiadó.
- Medieval England. An Encyclopedia* (1998): Szerk: Paul E. Szarmach, M. Teresa Tavormina, Joel T. Rosenthal. New York and London, Garland Publishing Inc.
- MORTON, A. L. (1950): *Az angol nép története* 1. kötet. Ford: Szemerédi Oszvald és Szentmihályi János. Budapest, Hungária Hírlapnyomda Rt.
- SCOTT, WALTER SIR (1910): *Anne of Geierstein*. The Waverley Novels Volume XXVIII. New York – London, Harper & Brothers Publishers.
- SHAKESPEARE (1961): III. Richárd. Ford: Vas István. In: *Shakespeare össze művei: Királydrámák II. kötet*. Szerk: Kéry László. Budapest, Európa Könyvkiadó.
- SHAKESPEARE (1961): VI. Henrik. II. rész. Ford: Németh László. In: *Shakespeare össze művei: Királydrámák II. kötet*. Szerk: Kéry László. Budapest, Európa Könyvkiadó.
- PÁL JÓZSEF – ÚJVÁRI EDIT (szerk.) (1997): *Szimbólumtár*. Jelképek, motívumok, témák az egyetemes és a magyar kultúrából (1997). Budapest, Balassi Kiadó.
- TUCK, ANTHONY (1985): *Crown and nobility*. London, Fontana Paperbacks.
- VICKERS, KENNETH H. (1950): *England in the later middle ages*. A History of England in eight volumes III. London, Methuen.